

Analyticko-didaktické praktikum

5

Teorie

Vyučování jako interaktivní vztah

- Vyučování je činnost, která se uskutečňuje interakcí mezi učitelem a žákem. Jde o vztah subjektu vzdělávání a výchovy (učitele) a objektu vzdělávání a výchovy (žáka).
- Dříve funkci učitele plnili rodiče, kteří svým dětem předávali vědomosti, dovednosti a návyky. Původní podoba vztahu učitele a žáka byla tedy vlastně vztahem rodičů a dětí.

Výchova

- „Trvalého vlivu na žáka můžete dosáhnout pouze účinným vzájemným ovlivňováním (interakcí). Je to plod úspěšného navázání a udržování vztahu“ (Raser, 2000, s. 15).

Vztah je dán:

- 1. obecně sociálními rolemi** a statusy z nich vyplývajícími
- 2. konkrétními zvláštnosti obou aktérů** (tj. jejich pohlavím, věkem, osobnostními rysy, postoji, očekáváními, učitelovým pojetím žáka a žakovým pojetím učitele apod.), zvláštnostmi jejich vzájemného působení, zvláštnostmi vyučovacího předmětu a učiva, délkou a frekvencí vzájemných setkávání, možnostmi hlouběji se vzájemně poznat apod.

Typy vztahů

Můžeme rozlišit dvě základní složky - „funkční vztah“ a „osobní vztah“.

1) Funkční vztah

- kázeň
- vedení
- budování psychiky dítěte
- vzdělávání
- pravidla
- zařazování do společnosti

Typy vztahů

2) Osobní vztah

- péče
- láska
- úcta
- žertování
- popovídání
- přátelství

Typy vztahů

Obě složky by měly být v rovnováze, ale vychovatelé se někdy zaměřují na funkční vztah a zapomínají na jeho osobní stránku. Myslí si, že si „nemohou dovolit přátelství a žertování“, protože by utrpěl funkční vztah (kázeň, pravidla).

Vztah učitel - žák

Kvalita vztahu významná při formování postoje žáka k učení.

Záporný vztah k učiteli může vyústit v negativní vyladění žáka k učivu.

Vztah učitel - žák

Faktory:

- postoj učitele k vlastní roli
- jeho přizpůsobením učitelskému povolání
- osobnostní vlastnosti
- osobní situace
- věk, pohlaví
- rodiče žáka
- dovednostmi učitele k harmonickému formování osobnosti žáka

Vztah žák - učitel

Ze začátku je u žáků nekritický postoj, s postupem věku přibývají kritické výhrady, vztah k učitelům se diferencuje, racionalizuje.

Faktory:

- žák nachází u učitele vlastnosti, které mu „vyhovují“
- sociální prostředí
- veřejné mínění třídy apod.
- dívky mají lepší vztah k učitelům a ke škole než chlapci.

Dívky preferují:

- osobnostní a pedagogické vlastnosti
- povahu
- společenské faktory
- zevnějšek
- porozumění pro žáky, ochotu poradit

Chlapci preferují:

- didaktické vlastnosti vyučujících
- schopnost komunikace
- schopnost poznat a respektovat individualitu žáka...

Náročnost budování vztahu

Negativní vztah se vytváří rychle a snadno, kladný pomalu, déle.

- Zvýšená psychická tenze u žáka se podílí na negativním vztahu ke škole.
- Práce učitele je spojena s konflikty, frustracemi, stresem. Učitel je neustále sledován, hodnocen (např. žáky během vyučování), rodiči, ředitelem, dalšími učiteli....
- Konkrétní prostředí školy, učeben, vybavení pomůckami, estetika prostředí, management školy a učitelský sbor = to jsou další podpůrné faktory, které se podílejí na formování vztahu žáků k učiteli a ke škole vůbec.

Typ učitele

- **Zralá osobnost učitele** – kladné působení na žáka
- **Nezralá osobnost** – egocentrismus, agresivita, vztahovačnost, paranoia, nízká schopnost akceptace žáka, vysoká či nízká míra požadavků na žáky
- **Neurotický učitel** představuje katastrofu pro vyučování a žáky.

Problémoví žáci

Problémy zdravotního, psychického i sociálního rázu:

- **Neurózy** – úzkostná porucha, fobie, obsedantně-kompulzivní porucha (OCD)
- **Psychomotorická instabilita** – nesoustředěnost, tělesná neobratnost...
- **Infantilismus** – chování psychosociálně odpovídá nižšímu věku
- **Disociální vývoj** – lhaní, kriminalita, agresivita, šikana, trápení zvířat
- **Poruchy osobnosti**
- **Psychózy** – méně časté v dětství
- **Poruchy intelektu**
- **Sociální zanedbávání, týrání dítěte, zneužívání.**

Žádoucí výsledek výchovy

HARMONICKY PLNĚ ROZVINUTÁ OSOBNOST

Výukové metody dovednostně praktické:

= výuka zaměřená na posílení praktických aktivit žáků.

a) **napodobování** - proces přebírání určitých způsobů chování od jiných, zejména starších lidí, kteří mají autoritu. Projevuje se jako napodobování bezděčné, nebo záměrné, může být ovlivňováno racionálně nebo citovými vazbami, vzorem.

b) **experimentování** - badatelský přístup k realitě, kterým se na základě určité, teoreticky zdůvodněné hypotézy záměrně mění nebo ovlivňují některé stránky sledované skutečnosti

c) **laborování** - uplatňuje se zejména ve fyzice, v chemii a přírodovědných předmětech, které umožňují provádět jednoduché pokusy, při nichž žáci ověřují poučky nebo zdůvodňují svá pozorování. Probíhá ve skupinách žáků.

d) **modelové úlohy** - hotové úlohy, se kterými je možné manipulovat a vytvářet si představy daného jevu či vztahů mezi objekty.

e) **produkční metody** - zahrnují všechny ty postupy, úkony a operace, při nichž vzniká nějaký, smysly registrovatelný produkt, výkon, výtvar, výstup. Těmito metodami se nacvičují různé pohybové dovednosti, výkony jemné motoriky, psaní, rýsování, kreslení, hra na hudební nástroj ...

f) **jiné** (např. manipulování...)

Výukové metody názorně demonstrační:

= předvádění reálných předmětů a jevů, realistické zobrazování skutečných předmětů a jevů, jejich záměrně pozměněné zobrazování a postihování reality prostřednictvím schémat, grafů, znaků, symbolů, abstraktních modelů apod.

- a) **pozorování** - rozlišujeme přímé a nepřímé (film)
- b) **předvádění** - zprostředkovává žákovi prostřednictvím smyslových receptorů vjemy a prožitky, které se stávají stavebním materiálem pro následné psychické úkony a procesy.
- c) **instruktáž** - výuková metoda, která zprostředkovává žákům vizuální, auditivní, audiovizuální, hmatové a podobné podněty k jejich praktické činnosti.